

РОЗВІДКИ

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик

●

УРОДЖЕНЦІ БАТУРИНСЬКОЇ І БОРЗЕНСЬКОЇ СОТЕНЬ – СТУДЕНТИ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

У статті розглядається молодосліджений аспект української історії, а саме уродженці Батуриної й Борзенської сотень в житті цього знаменитого навчального закладу. Спочатку аналізуються дані з опублікованих джерел, а потім з архівних, із зібрань Інституту рукописів Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського. Виявлені дуже важливі факти, які стосуються студентів, що походять з Батурина й Борзни, а також містечок і сіл їхніх сотень. Мова йде передусім про видатних діячів України (гетьманів, священнослужителів, науковців). Важливі й дані про рядових студентів, тим більше, що вони вперше встановлюються. Насамперед це ім'я й прізвище студента, батька, місце його служби (вказується конкретний храм), час навчання, перерви в ході останнього, інколи про долі студентів після здобуття освіти. Отже, Батурина, Борзна та їхні околиці спричинилися до збагачення української культури XVII-XIX ст.

Ключові слова: Києво-Могилянська академія, Гетьманщина, козацтво, духовенство, культура, освіта.

Батурина, сусідній з нею сотенний центр Борзна та їхні жителі зробили значний внесок в українську культуру, важливим центром якої була тоді Києво-Могилянська академія*. Правда, знищення гетьманської столиці у 1708 р. російськими карателями Меншикова серйозно підірвали значення міста. Але у Батурині до його розгрому і навіть пізніше діяли такі вихованці «могилянки», як гетьмани Іван Мазепа, Пилип Орлик, наказні гетьмани Григорій Гуляницький та Яків Лизогуб, дипломати Андрій Войнаровський, киянин Григорій Кольчицький, який був дипломатом на московській службі, фастівський і білоцерківський полковник Семен Палій (Гурко), його син Яків, київський полковник Павло Яненко-Хмельницький (двоюрідний брат гетьмана Богдана Хмельницького), прилуцький полковник Григорій Галаган, генеральний суддя Іван Домонтович, суддя Ніжинського полку Семен Чуйкевич, чернігівський полковий осавул Михайло Мокрієвич, бунчуковий товариш, член Комісії гетьмана Розумовського по забудові Батурина Павло Остроградський, видатні церковні діячі, як от св. Інокентій Іркутський (в миру – Іван Кульчицький), св. Данило (Братковський), Лазар Баранович, ректор КМА Феодосій Гугуревич. Тут служив у канцелярії гетьмана Мазепа Іван Павлович Зарудний (рік нар. невід. – 1727) – архітектор, художник, який навчався і в Італії. Щоправда, після розгрому Батурина населення міста значно зменшилося, роль міста в житті Гетьманщини різко знижується і це негативно вплинуло на приплив батуринської молоді в КМА.

У 2001 році вийшов фундаментальний біографічний довідник, присвячений вихованцям та викладачам Києво-Могилянської академії [1]. До цього видання

* КМА- Києво-Могилянська академія

увійшли дані про 1500 осіб (ці дані не охоплюють всіх вихованців КМА), які внесли значний внесок в політичне, церковне та культурне життя України. Є серед них і уродженці Батурина й Борзни. Почнемо з Батурина. Отже, в Батурині у сім'ї козака народився Спиридон (в миру – Степан) Лазаревич (1721–р. см. невід) – викладач і чернець КМА та Тверської семінарії. У колишній гетьманській столиці помер Володимир (в миру – Василь) Сокальський (1725–1790) – останній архимандрит Запорозької Січі. У с. Красне Батуринської сотні народився Йоаким (світське ім'я – Іван) Богомодленський (бл. 1670–рік см. невід.) – студент (навчався також в університетах Польщі, Литви, Німеччини, Франції та Іспанії), чернець і викладач КМА та Слов'яно-греко-латинської академії у Москві. Внаслідок доносу був арештований і засланий, потім викладав у В'ятській семінарії. З с. Митченки Батуринської сотні походив педагог, знаменитий бджоляр Петро Прокопович (1775-1850).

Пошуки в архівосховищах принесли нові знахідки, зокрема списки студентів КМА 1737–1757 рр., хоча й неповні. Тільки на початку цього рукопису (понад 600 аркушів!) фіксуються всі студенти, а потім увага упорядників сконцентрувалася майже виключно на поповичах з лівобережної Гетьманщини (ці дані направлялися в синод). Реєстри зазвичай подають відомості про батька студента і зазначають, в якому храмі він служить, дані про успіхи в навчанні: «надежен», «посредственен», «плох» і т. д. (домінують позитивні оцінки). Часом подаються відомості про долі студентів по закінченні або припиненні навчання в КМА, інколи тимчасово (своєрідна академічна відпустка).

Кордони Ніжинського полку змінювалися. Вкажемо населені пункти Ніжинського полку в 30-50-х рр. XVIII ст., які фіксує реєстр студентів КМА: міста Ніжин, Борзна, Вертіївка, Глухів, Івангород, Конотоп, Короп, Кролевець, Омбиш, Носівка, села Авдіївка, Алтинівка, Андріївка, Березанка, Березань, Берестов, Волокитин, Вязовець, Головеньки, Добротев, Загорівка, Кнути, Красилівка, Курінь, Локні, Максимівка, Махнівка, Миколаївка, Митченки, Нова Гребля, Обмачів, Нові Млини, Ображіївка, Оленівка, Пекарів, Печі, Погребки, Подов, Полошки, Попівка, Прохори, Ревугинці, Велика Слобода, Слободка, Сиволож, Собичів, Студенок, Талалаївка, Узбиці, Уланов, Чепліївка, Черняхівка, Ядути. Ці населені пункти входять до різних районів Чернігівської і Сумської областей.

І все ж можна досить точно визначити уродженців Батуринщини. Це Василь Богданович, син Івана, священика Вознесенської церкви; Василь Джунковський, син Івана, священика того ж храму (у 1749 р. о. Іван помер); Іван Кривецький, син батуринського протопопа Мойсея; Олексій Петровський, син Петра, священика Троїцької церкви. Так, 20-річний Іван Кривецький, який навчався в КМА з 1739 р., у 1744 р. після закінченні класу риторики і вакацій (канікул) виїхав додому і потім став служити в канцелярії київського митрополита (кафедральній соборній). А ось вихідці з населених пунктів Батуринської сотні. Митченки: Данило Пучковський, син Якова, священика Покровської церкви. Обмочев: Олександр Фіялковський, син Івана, священика церкви Георгіївської, потім – Різдва Богородиці, теж закінчив клас богослов'я. Обтов: брати Петро, Павло і Василь Русобтовські, сини о. Прокопія з церкви Різдва Богородиці, причому Павло закінчив навіть клас богослов'я.

Борзна своїм значенням поступалася столичному Батурину. До того ж лиху славу принесла цьому місту страта противників гетьмана Івана Брюховецького (Яким Сомко, Василь Золотаренко та інші), за якою наглядав з доручення гетьмана вихованець КМА київський полковник Василь Дворецький. Але й тут є чим похвалитися, і за кількістю славних вихованців Борзна навіть перевищує Батурин. Так, у Борзні народився згадуваний вище Семен Палій, рід якого з діда-прадіда походив з цього міста. У Борзні в сім'ї Івана – місцевого священика церкви св. Василя Великого народився Михайло Бутовський – канцелярист митрополичої канцелярії з 1746 р. У цьому ж місті в сім'ї протопопа Успенської церкви народився Василь Федорович Величковський (1730 – р. см. невід.), син Федора, протопопа Успенської церкви – викладач, служив причетником в дипломатичному представництві Росії

у Пруссії. З Борзни походять і брати Велланські Данило (1773–1847) і Матвій (бл. 1776–1837) Михайловичі. Перший був фізіологом, філософом, академіком, вчився також в Петербурзі, ряді університетів та медичних центрів Австрії, Німеччини, очолював кафедру в медико-хірургічній академії Петербурга. Матвій Велланський вчився, як і брат, також в Петербурзі, служив медиком, нагороджувався орденами за службу на цій ниві.

Згідно з вказаним архівним списком студентів з Борзни походили Стефан Влошевич, який з 15 років (з 1740 по 1744 рр.) вчився в КМА, син Григорія, священника церкви св. Миколи; Микола Филипович, син Филипа, священника того ж храму (по 1745 р.), Гаврило і Петро Роменські, сини Івана, священника церкви св. Василя Великого, Олександр Кохановський, син Семена, священника Микільської церкви; Олексій і Антон Кулаковська, сини Петра, священника церкви Різдва Богородиці (померлого в період навчання старшого сина); Василь Богданович, син Івана, священника Воскресенської церкви.

Далі йдуть містечка й села Борзнянщини. Берестовець: Павло Базилевич, син Василя, священника церкви Різдва Богородиці; Григорій, Стефан і Петро Барішевські, сини Василя, священника церкви Різдва Богородиці; Красилівка: Авраам Григорович, син Григорія, священника церкви Різдва Христового; Максим Тимошевський, син Симеона, священника церкви св. Параскеви. Миколаївка: Микола Филиповський, син Филиппа, священника Георгіївської церкви (у 1746 р., виїжджав в Сергіївський монастир за служителя); Нові Млини: Мойсей Вишневецький, син Йосифа, священника церкви Різдва Богородиці; Данило Граєвський, син священника Михайла Успенської церкви; Іван Євфимовський, син Стефана, священника соборної церкви; Андрій Костенко, син Григорія, священника Микільської церкви; Григорій Любавський, син Петра, священника церкви Різдва Богородиці; Максим Ляскоронський, син Василя, священника Микільської церкви; Андрій Феодоровський, син Григорія, священника Микільської церкви; Іван Якимович, син Стефана, священника Успенської церкви; Омбиш: п'ять (!) братів: Тимофій, Григорій, Дем'ян, Олексій та Іван Олександровичі (Олександровські), сини о. Василя з Михайлівської церкви, причому Тимофій, що вчився з 1726 р. навіть закінчив найвищий клас КМА – богословіє, а Олексій по закінченні КМА став писарем при архімандриті ніжинського монастиря; Дем'ян Юнарський, син Якова, священника Михайлівської церкви; Прачі: Василь Богданович, син Івана, священника Вознесенської церкви; Гаврило й Петро Роменські, сини Івана, священника Благовіщенської церкви; Йосип Чедневський, син Афанасія, священника Благовіщенської церкви (вчився з 13 років як мінімум у 1737–1744 рр.); Сиволож: Микола Панкієвич, син Григорія, священника Вознесенської церкви; Павло Пантелеймонович, син Григорія, священника Троїцької церкви; Петро Людкевич, син Івана, священника Троїцької церкви; Ядути: Василь Чайковський, син Івана, священника Михайлівської церкви (померлого в період навчання сина).

Як бачимо з Батурина й Борзни походила досить значна кількість студентів КМА. Отже, й ці міста причетні до збагачення української культури XVII–XIX ст.

1. Києво-Могилянська Академія в іменах. XVII–XVIII ст. Енциклопедичне видання. – К., 2001.

2. Національна Бібліотека України ім. В.І. Вернадського. – Інститут рукописів. – Ф.160, № 172.

В статье рассматривается малоисследованный аспект украинской истории, а именно уроженцы двух сотен в жизни этого знаменитого учебного заведения. Сначала анализируются данные из опубликованных источников, а потом из архивных, из собраний Института рукописей Национальной библиотеки им. В. И. Вернадского. Выявлены очень важные факты из биографий студентов, которые происходят из Батурина и Борзны, а также местечек и сел их сотен. Речь идет прежде всего о видных

деятелях Украины (гетманах, священнослужителях, научных деятелях). Важные данные и о рядовых студентах тем более, что они впервые устанавливаются. Прежде всего это имя и фамилия студента, его отца, место его службы (указывается конкретный храм), время обучения, перерывы в его ходе, иногда о судьбах студентов после получения образования. Таким образом уроженцы Батуринской и Борзенской сотен внесли важный вклад в обогащение украинской культуры XVII-XIX ст.

Ключевые слова: Киево-Могилянская академия, Гетманщина, казачество, духовенство, культура, просвещение.

In the article it is written about students that studied in an academy in Kyiv.

Keywords: Kiev Mohyla Academy, the cossacks, clergy, culture, education.

